

Word supporter van de Noordse stern

Het uitrusten en volgen van één vogel met een geolocator kost al met al 500 euro. Om zijn onderzoek meer jaren achtereen uit te kunnen voeren heeft Maarten Loonen 40.000 euro nodig. Wilt u hem daarbij helpen? Word dan supporter van de Noordse stern, doneer een bedrag en breng deze actie onder de aandacht van uw vrienden en kennissen. Afhankelijk van de hoogte van uw gift krijgt u ook iets terug: variërend van een foto van de Noordse stern als screensaver of een e-mail met 'vluchtgegevens' tot een 'meet and greet' met Maarten Loonen. U kunt ook een vogel 'adopter' en hem dan zelf een naam geven. Op www.rugsteuntstern.nl leest u hoe u supporter wordt van de Noordse stern.

Ter adoptie aangeboden: Noordse stern

FOTO CECILIA SANDSTRÖM

De Noordse stern is een sensationele vogel. Hij vliegt ieder jaar van de Noordpool naar de Zuidpool én weer terug. Hoe verloopt zo'n reis en wat is de vliegroute? Dat is wat dierecoloog Maarten Loonen intrigeert. Met piepkleine computertjes om de poten van de sterns wil hij hun trek gedetailleerd in kaart brengen. Om een groter publiek deelgenoot te maken van zijn onderzoek biedt hij zijn bijzondere vogels 'ter adoptie' aan.

Maarten Loonen is vooral bekend van zijn onderzoek aan ganzen. Daartoe woont hij al 25 jaar lang iedere zomer in het Noordpooldorpje Ny-Ålesund op Spitsbergen, waar ze broeden. Om de ganzen overal te kunnen volgen maakt hij onder meer gebruik van zenders. 'Dat is bij kleinere vogels niet mogelijk, omdat die zenders veel te zwaar zijn. Daar zouden ze te veel last van hebben.' Maar nu is er sinds enige tijd een apparaatje op de markt met nieuwe mogelijkheden: de geolocator. Deze bevat geen gps, maar meet de daglengte. Door de nauwkeurige registraties daarvan kunnen onderzoekers precies bepalen waar een vogel zich op een bepaald moment bevond. Een nadeel van deze geolocators is dat je de vogels niet tijdens hun reis kunt volgen, zoals met een zender. Je moet ze dus na een jaar terugvangen om de geolocator uit te kunnen lezen. Maar het grote voordeel van de geolocator is het lage gewicht. 'Ze wegen 0,6 gram, net zoveel als een metalen pootring.'

In Ny-Ålesund nestelen behalve ganzen ook veel Noordse sterns. 'De nesten zitten werkelijk overal,' vertelt Loonen. 'Als je er te dicht langs loopt, komen ze je aanvallen. Ze pikken op je hoofd, maken veel herrie en poepen vaak in hun vlucht.' De felle maar elegante beestjes worden dan ook wel 'schijtvogels' genoemd.

Loonen heeft geen hekel aan ze. Integendeel. 'Het zijn kleine vogels, maar met een fantastische vliegprestatie. Ze vliegen ieder jaar helemaal van de Noordpool naar de Zuidpool en weer terug, gemiddeld zo'n 70.000 km. Dankzij de lange zomerdagen aan de polen vangen ze zo jaarlijks het meeste daglicht van alle dieren op de wereld. Toch vraag je je af waarom die vogels zo ver vliegen. Ze nestelen 's zomers op de Noordpool, maar daar is in de winter niet aan voedsel te komen. Waarom ze daarvoor dan helemaal naar de Zuidpool vliegen is een raadsel.'

Gemakkelijk te vangen

Om achter het raadsel te komen heeft Loonen in de zomer van 2012 twintig Noordse sterns met een geolocator uitgerust. Hij hoopt deze vogels dit voorjaar in hun vaste broedgebied terug te vangen en zo informatie te krijgen over hun trekroute. 'Er is vanuit Groenland al eens een dergelijk onderzoek gedaan,' vertelt hij. 'Daaruit bleek dat een deel van de populatie langs de kust van Zuid-Amerika vloog, terwijl een ander deel via de kust van West-Afrika trok.' Over de route vanaf Spitsbergen is echter nog niets bekend. 'Misschien nemen "onze vogels" wel allemaal dezelfde weg via Europa. Maar het zou ook kunnen dat een deel oversteeft naar Amerika.'

Het aanbrengen van de eerste geolocators leverde weinig problemen op. De Noordse stern blijkt gemakkelijk te vangen en te hanteren. Iets lastiger is het wanneer aan die eieren al zijn uitgekomen: ze vallen dan iederaan aan die in de buurt van het nest en hun kuikens komt. Met behulp van een zogeheten mistnet bleken ook deze oudervogels nog goed te vangen. Ze lijken bovendien geen nadelen te ondervinden van het ding aan hun poot. Na de eerste schrik vliegen ze weg, maar binnen vijf minuten gaan ze weer over tot de orde van de dag: verder met broeden of met het voeren van hun jongen.

De moeilijkste klus moet nu nog komen: de vogels met de geolocator op de Noordpool terug zien te vinden. En ze gaan niet altijd naar dezelfde plek terug... 'Maar als we ze niet direct vinden, is het ook niet erg. Ik ben er toch ieder jaar. Misschien vind ik ze in 2014 of 2015.'

Klimaatverandering

De vliegroute achterhalen is niet het enige doel van het onderzoek. 'Het is ook interessant om te kijken wat de verandering van het klimaat op Spitsbergen en op de rest van de wereld voor invloed heeft op de Noordse stern. Ooit kwam de timing van broeden heel precies, omdat er slechts een korte voedselpiek was op Spitsbergen. Als gevolg van klimaatverandering is die periode veel langer geworden. Je ziet dat terug in de broedtijd van de vogels. De een broedt heel vroeg, de ander heel laat.' Over het effect van die timingsverandering op de trekroute en de overlevingskansen van de Noordse stern is nog niets bekend. Ook daarin is Loonen geïnteresseerd. 'Als je meer kennis hebt over het effect van de wereldwijde klimaatverandering op soorten, kun je ze ook effectiever beschermen wanneer dat nodig is.' Ook effecten van ziekten en vervuiling kunnen veel beter onderzocht worden als eenmaal bekend is wanneer de vogels op welke plaats zijn.

Nu Loonen eenmaal met zijn onderzoek bezig is, rijzen er meer vragen. 'Het is ook interessant een vogel meer jaren achtereen te volgen. Bijvoorbeeld om erachter te komen of hij ieder jaar dezelfde route neemt.' Het liefst volgt Loonen ook de jongen uit een nest. 'Dat onderzoek brengt wel meer risico mee,' weet hij. 'De kans dat jonge vogels op dezelfde plek terugkomen is kleiner. Bovendien duurt het minstens twee jaar voordat die gaan nestelen en te vangen zijn.' Als het 'adoptieproject' dat hij is gestart samen met hetubbo Emmius Fonds van de RUG. (zie kader op pagina 22) genoeg oplevert, zal Loonen ook deze vragen kunnen beantwoorden.

FOTO MAX KONIG

Maarten Loonen (1961) rondde zijn studie biologie aan de RUG in 1987 af en promoveerde er in 1997. Hij is als universitair docent Arctische ecologie en als onderzoeker verbonden aan het Arctisch Centrum van de RUG. Zijn onderzoek in Spitsbergen begon met ganzen, maar breidde al gauw uit naar grassen, vossen, ijsberen en nu ook de Noordse stern. Zie verder op www.maartenloonen.nl

Zie ook video op www.rug.nl/unifocus van 23 mei 2012.

TEKST > CHRISTINE DIRKSE